

BIJLAGE. Geïntegreerd werkmodel Cognitief Sterk Functioneren¹

De bestaande, theoretische modellen van begaafdheid² zijn grotendeels gebaseerd op inzichten uit internationaal, wetenschappelijk onderzoek en onderwijspraktijken in het buitenland, met name de Verenigde Staten en Canada. Dergelijke modellen zijn niet altijd toepasbaar op de Vlaamse onderwijspraktijk. In overleg met de coördinatoren van het SBO-project Talent³ stellen we daarom vanuit Prodia een werkmodel voor dat mogelijk beter aansluit bij de onderwijspraktijk in Vlaanderen. Dit model omvat een integratie van de belangrijkste, enigszins empirisch onderbouwde elementen uit bovenstaande modellen. Figuur 11 geeft een vereenvoudigde, visuele voorstelling van dit model. [Het SBO-project Talent heeft in lijn met hun onderzoek het model verder verfijnd⁴.](#)

Omwille van onze focus op cognitieve begaafdheid geeft het model de ontwikkeling van sterke cognitieve vaardigheden tot prestaties of competenties in verschillende domeinen weer. Het CHC-model biedt momenteel de beste manier om het profiel van cognitieve vaardigheden van leerlingen te beschrijven⁵. Voor de beschrijving van prestatiedomeinen baseren we ons op het model van Gagné met het onderscheid tussen schoolse prestaties, werkgerelateerde persoonlijkheidskenmerken volgens het RIASOC-model⁶ en sport en spel. Aangezien het welbevinden van leerlingen centraal staat in de leerlingenbegeleiding in

¹ De gekleurde tekst in deze bijlage is toegevoegd in december 2021.

² Zie [Bijlage: Modellen van begaafdheid](#).

³ [Project Talent](#) is een interuniversitair, Strategisch Basisonderzoeksproject met een looptijd van vier jaar (2017-2021). Het doel is het leren, de motivatie en het welbevinden van cognitief begaafde leerlingen te bevorderen door onderwijs en zorg zo goed mogelijk af te stemmen op hun onderwijsbehoeften.

⁴ Zie [Verschuieren, K., Sypré, S., Struyf, E., Lavrijsen, J., & Vansteenkiste, M. \(2021\). *Ontwikkelen van cognitief talent. Handboek voor onderwijsprofessionals*. Leuven: Acco.](#)

⁵ Zie [Bijlage Het CHC-model](#).

⁶ Het centrale uitgangspunt van het RIASOC-model van Holland is dat zowel mensen als omgevingen beschreven kunnen worden aan de hand van zes types. Hoe beter iemand bij een bepaalde omgeving past, hoe hoger het niveau van zijn prestaties en/of voldoening. RIASOC staat voor realistisch, intellectueel, artistiek, sociaal, ondernemend en conventioneel. Een realistische leerling is goed in praktisch, fysiek, praktijkgericht werk met machines en gereedschap. Een intellectuele leerling gaat analytisch, wetenschappelijk en onderzoekend te werk. Een artistieke leerling is creatief, origineel, onafhankelijk, chaotisch, inventief en kan goed overweg met media, grafische voorstellingen en tekst. Een leerling die goed presteert op sociaal vlak, is coöperatief, ondersteunend, helpend, verzorgend en onderwijzend. Een ondernemende leerling bloeit op in competitieve omgevingen, toont leiderschapskwaliteiten, is overtuigend en geniet status. Een conventionele leerling is gericht op detail en werkt organiserend en geordend. De meeste leerlingen vertonen kenmerken van twee of meer persoonlijkheidstypes. De meeste mensen hebben echter een voorkeur voor twee of drie kenmerken. Voor meer informatie zie www.123test.nl/riasoc-model of <https://www.jobpersonality.com/riasoc-theorie>, geraadpleegd op 4 juli 2019.

Vlaanderen⁷, krijgt dit aspect van de ontwikkeling ook een plaats in het model. De donkere pijl in het midden geeft weer dat het om een ontwikkelingsproces gaat waarbij cognitieve vaardigheden tot uiting komen in competenties.

Kenmerken van zowel de leerling zelf als de omgeving beïnvloeden dit ontwikkelingsproces. De bovenste rij van Figuur 11 geeft de niet-cognitieve leerlingenkenmerken weer die een invloed uitoefenen op dit proces.

- ▶ Motivatie en overtuigingen verwijzen naar taakgericht/doelgericht gedrag, prestatiemotivatie, mindset⁸, locus of control, attributie, self-efficacy ... en hangen nauw samen met leergierigheid, wilskracht, waarden, interesse en passie.
- ▶ Creativiteit is hier voorgesteld als leerlingenkenmerk dat invloed uitoefent op de ontwikkeling van vaardigheden tot prestaties. Het kan ook deel uitmaken van de uitkomst en gelden als criterium om geleverde prestaties te beoordelen.
- ▶ Zelfregulatie en zelfsturing omvatten het hele arsenaal aan strategieën waarover een leerling beschikt om om te gaan met leerstof, opdrachten, uitdagingen, maar ook met gevoelens, frustratie en tegenslagen.
- ▶ Sociaal-emotionele vaardigheden zijn de vaardigheden om de gemoedstoestanden, verlangens, motivaties en bedoelingen bij zichzelf en bij anderen te herkennen of begrijpen en er adequaat mee om te gaan. Onder sociaal-emotionele vaardigheden vallen ook de mate van sensitiviteit, stressresistentie en (faal)angst van de leerling.
- ▶ De puntjes geven weer dat deze lijst niet exhaustief is. Bij een specifieke leerling kunnen er altijd nog andere kenmerken meespelen die de ontwikkeling van vaardigheden tot prestaties beïnvloeden.

Bovenstaande kenmerken kunnen in een gesprek met de leerling in kaart gebracht worden aan de hand van de vragen: 'Wil je het?', 'Kan je het?', 'Weet je hoe je het moet aanpakken?', 'Durf je het?'

Onderaan Figuur 11 zijn de essentiële kenmerken van drie relevante contexten voorgesteld, namelijk het gezin, de peergroep en de school. Elke context komt best tegemoet aan de drie basisbehoeften van leerlingen: autonomie, betrokkenheid en competentie⁹. Daarnaast stimuleert elke context de ontwikkeling en motivatie van de leerling door voldoende uitdaging aan te bieden in zijn zone van naaste ontwikkeling en door aan te sluiten bij diens interesse.

⁷ Zie Ontwerp van decreet betreffende de leerlingenbegeleiding in het basisonderwijs, het secundair onderwijs en de centra voor leerlingenbegeleiding.

⁸ Zie Bijlage Mindset.

⁹ Vansteenkiste, M. & Soenens, B. (2015). *Vitamines voor groei. Ontwikkeling voeden vanuit de zelfdeterminatietheorie.* Leuven: Acco; Vansteenkiste, M. & Victoir, A. (2010). Hoe we kinderen en jongeren kunnen motiveren. Toepassingen van de zelfdeterminatietheorie. *Caleidoscoop*, 22(1), 6-15.

Figuur 11. Voorstel voor een geïntegreerd werkmodel voor de Vlaamse onderwijspraktijk.